
Sobre el tractament penal dels delictes contra l'ordenació del territori, el patrimoni històric i el medi ambient

Autor: Comissió Jurídica

Coordinador: Vicent Àlvarez

Aprovació: Ple de 28 de juliol de 2008

1. Introducció

L'aplicació de penes per actuacions delictives continuarà sent una necessitat mentre la societat no reduïska actuacions que van en contra dels interessos socials i generals. La conservació del medi ambient, la sostenibilitat del territori, l'equilibri ecològic, la protecció del medi natural i la protecció dels animals, són objectius que han d'estar garantits per l'ordenament jurídic, i les conductes que atemptem contra estos objectius han de ser sancionades penalment pels tribunals de justícia.

El present informe intenta abordar el tractament que el nostre Codi Penal preveu per a tals conductes, tenint present el paper educador i exemplar de l'aplicació de les penes en la millora del nivell cultural de la ciutadania, i en la difusió d'una cultura de respecte als valors que representen el medi i el patrimoni.

Esta problemàtica ha arribat a l'opinió pública a conseqüència d'algunes actuacions de la fiscalia anticorrupció contra determinats plans urbanístic municipals, o contra actes que lesionen directament el medi. De tota manera, les limitacions de la intervenció judicial són manifestes, com veurem a continuació.

2. El Codi Penal

El vigent Codi Penal inclou en els seus articles 319 a 240 (i també en el 613, com veurem) una sèrie de preceptes sota l'epígraf "Dels delictes relatius a l'ordenació del territori i la protecció del patrimoni històric i del medi ambient".

Per capítols tracta quatre tipus de figures: A) Delictes relacionats amb l'ordenació del territori; B) Delictes relacionats amb el patrimoni històric; C) Delictes relacionats amb el medi ambient; D) Delictes relacionats amb la flora i la fauna.

De forma concreta, les figures serien les següents:

A) Delictes relatius a l'ordenació del territori.

1.- Es considera delicte promoure o realitzar una construcció no autoritzada en sòl destinat a vials, zones verdes, béns de domini públic o llocs amb valor paisatgístic, ecològic, artístic, històric o cultural, o considerats d'especial protecció.

Com es pot veure, hi han de concórrer dos elements: en primer lloc la manca d'autorització, i en segon lloc que l'obra afecte a un espai digne de protecció. Últimament, les actuacions judicials d'ofici contra este tipus de delictes han estat prou importants i exemplars –la més coneguda ha estat la corresponent al municipi de Marbella. Però, cal tenir en compte l'existència de casos de menys rellevància en curs davant dels tribunals. La mateixa Fiscalia de l'Estat ha demanat als ajuntaments més col·laboració en matèria de denúncia.

2.- Promoure o construir sense autorització en sòl no urbanitzable. Esta figura està molt relacionada amb l'anterior, i també vinculada a actuacions irregulars o, en determinats casos, a la corrupció.

3.- Es considera igualment conducta delictiva l'actuació de funcionaris o autoritats que informen a favor de projectes de construcció o de concessió de llicències contraris a les normes urbanístiques.

Es tracta d'una norma que intenta evitar la corrupció basada a autoritzar obres il·legals. Com es pot observar, es tracta d'una responsabilitat penal derivada dels deures dels funcionaris i de les autoritats envers el compliment de les lleis urbanístiques de protecció.

4.- També es considera delicte votar a favor de la concessió d'autorització a obres il·legals. Es tracta de sancionar o castigar els funcionaris o polítics que participen en decisions il·legals en òrgans col·legiats .

B) Delictes relatius al patrimoni històric.

A continuació enumerem les diferents figures previstes en el Codi Penal:

1.- Enderrocar o alterar edificis singularment protegits pel seu interès històric, artístic, cultural o monumental. Es preveu la possibilitat d'obligar per decisió judicial a reconstruir l'edifici, o la part d'edifici, enderrocat o alterat, i a fer-ho conservant-ne les característiques, com ara l'alçària de l'immoble, etc.

2.- Informar a favor de projectes d'enderrocament o d'alteració d'edificis protegits. Esta previsió afecta els tècnics o facultatius, i es referix a un delicte d'acció o d'omissió del compliment dels seus deures.

3.- Votar a favor de projectes d'enderrocament o d'alteració d'edificis protegits. Esta previsió afecta els polítics que amb el seu vot avalen algun enderrocament il·legal.

4.- Causar danys en arxius, registres, museus, biblioteques, centres docents, gabinets científics o anàlegs, sempre sobre elements històrics, artístics, científics, culturals o monumentals o sobre jaciments arqueològics. Com es veu, el Codi oblida els jaciments paleontològics.

En relació al punt que estem tractant cal incloure l'article 613 del Codi Penal, referent a un supòsit especial, ja que castiga conductes produïdes durant un conflicte armat, i que impliquen hostilitat o actes contra béns culturals o espirituals dels pobles.

C) Delictes relatius al medi ambient:

1.- La realització d'emissions, abocaments, radiacions, extraccions o excavacions, aterraments, sorolls, vibracions, injeccions o dipòsits, a l'atmosfera, al sòl, al subsòl o a les aigües terrestres, marítimes o subterrànies, infringint les lleis, amb greu perjudici o risc per a la salut pública.

2.- Causar mort o malalties amb emissions de radiacions o de substàncies tòxiques.

3.- Els abocaments tòxics.

4.- Es penalitza els funcionaris o les autoritats que informen a favor de la concessió de llicències a indústries o activitats causants dels danys anteriorment citats.

D) Delictes relatius a la protecció de la flora, la fauna i els animals domèstics.

Inclouen activitats com:

1.- La tala, crema, arrabassament o tràfic il·legal de flora, amb greu perjudici del medi ambient.

2.- La introducció de flora no autòctona perjudicial per al medi ambient.

3.- La caça o la pesca contravenint les lleis de protecció de la fauna en perill d'extinció..

4.- La utilització d'explosius en la caça o la pesca.

5.- El maltractament d'animals domèstics amb resultat de mort o de lesions greus.

3. Consideracions

Dissortadament observem que algunes conductes que haurien de ser objecte de sanció punitiva, relacionades amb els fets objecte d'este informe, queden impunes, per manca de mitjans en ocasions, o simplement per desconeixement.

Un nivell superior d'educació i de respecte als valors protegibles no faria tan necessària l'actuació penal, però, mentre no s'arribe a un grau més alt de civisme, cal que la justícia actue en conseqüència, i això implica que la ciutadania, i molt especialment les autoritats i els funcionaris públics, col·laboren amb les autoritats judicials aportant-los les informacions necessàries i les ajudes possibles.

Els ajuntaments principalment, per causa de la seua competència, i també l'administració autonòmica, amb àmplies competències administratives atribuïdes, estan obligats a eixa col·laboració dirigida a fer complir les normes. Moltes actuacions delictives contra la conservació del patrimoni queden impunes per manca de la denúncia formal i documentada corresponent.

En relació a l'apartat dels delictes contra el medi ambient caldrà esperar a la adequació de l'aplicació del Codi Penal a la recent *Ley del patrimonio natural y de la biodiversidad*, tant pel que fa a la conservació del medi ambient com a la protecció de la fauna. Ací recordem l'informe emés pel Consell Valencià de Cultura sobre la necessitat d'ampliar la protecció dels animals.

4. Conclusions

PRIMERA.- El Consell Valencià de Cultura recomana a les administracions públiques valencianes i a l'Administració de justícia augmentar el nivell de col·laboració en l'aplicació de sancions per les figures delictives tractades en el present informe.

SEGONA.- El Consell Valencià de Cultura demana a la ciutadania l'observació d'una conducta respectuosa amb el medi ambient, el patrimoni i la biodiversitat. La informació i l'educació són elements fonamentals per a l'existència d'una ciutadania responsable, però també l'actuació penal o punitiva és necessària mentre no

s'assolisca un nivell de cultura cívica superior que permeta reduir-la a un nivell mínim.

TERCERA.- Convindra que el Codi Penal tinguera en compte la Ley 42/2007, de 12 de Diciembre, del Patrimonio Natural y la Biodiversidad, molt completa pel que va a la protecció de les espècies de fauna silvestre.

QUARTA.- Este informe es traslladarà a la Conselleria de Territori, Aigua, Medi ambient, Urbanisme i Habitatge, i a la Federació Valenciana de Municipis i Províncies.